

De potvis

Zeldzame en spectaculaire dwaalgast

Biologie

Walvissen worden ingedeeld in tandwalvissen en baleinwalvissen. De potvis (met de wetenschappelijke naam *Physeter macrocephalus*) is de grootste van alle tandwalvissen. Mannetjes worden maximaal 22 m lang en ze kunnen meer dan 60 ton zwaar worden. Vrouwtjes worden maximaal 17 m lang en wegen dan ongeveer 38 ton. Potvissen kunnen meer dan 60 jaar oud worden. Deze walvissen zijn herkenbaar aan hun zeer grote kop en een lange onderkaak. De kop bevat veel vet dat een rol zou spelen bij het duiken en drijven en bij het produceren en opvangen van geluidsgolven. Van alle zeezoogdieren kunnen potvissen het diepst en het langst duiken: tot 3.000 m diep en tot 2 uur lang. Ze moeten zo diep duiken om hun voornaamste prooi te vangen: reuzeninktvis.

Foto: Eén van de potvissen die levend aanspoelden aan onze kust in 1994 (foto: BMM).

Voorkomen

Potvissen komen voor in de subtropische en tropische gebieden van alle oceanen. Potvisvrouwtjes blijven in warme en gematigde gebieden, terwijl de mannetjes jaarlijkse migraties ondernemen. De mannelijke Noord-Atlantische potvissen trekken in de lente van een groot gebied rond de Azoren naar koudere wateren tot Noorwegen en IJsland. In de herfst keren ze terug zuidwaarts.

Strandingen

Bij hun terugtocht naar het zuiden in de herfst maken soms groepjes mannetjes de vergissing de Noordzee in te zwemmen ten oosten van Schotland, in plaats van Schotland ten westen voorbij te zwemmen. Als ze in de Noordzee terecht komen, leidt hun instinct hen steeds verder naar het zuiden. In de zuidelijke Noordzee vormen de ondiepe zandbanken en de getijstroomingen een echte val. Potvissen zoeken hun weg met een soort sonar: ze oriënteren zich met behulp van de weerkaatsing van de geluiden die ze maken. Dit systeem werkt niet goed op plaatsen waar de bodem zandig en ondiep is, zoals in de Noordzee.

Aan onze kust strandden potvissen in 1954, 1989, 1994 (3 te Koksijde en 1 te Nieuwpoort) en 2004. Onderzoek door de BMM leerde dat het dier dat in 2004 aanspoelde, reeds eerder op het strand lag in het zuidoosten van Engeland. In 1991, 2000, 2002 en 2004 werden voor onze kust levende potvissen waargenomen.

Hoe sterven potvissen in de Noordzee of op het strand?

De Noordzee is zeer ondiep, en dus kunnen potvissen er niet goed overleven. Ze vinden hier geen geschikt voedsel en zullen er langzaam verhongeren of ergens stranden. In zee wordt het zware lichaam van de potvis door het water ondersteund, zodat het bijna gewichtloos is. Maar een potvis die in ondiep water terechtkomt, zal op de zijkant komen te liggen. Als de ademhalingsopening te lang onder water blijft, verdrinkt het dier. Als een potvis aanspoelt, bezwijkt het dier zonder de steun van het water onder zijn eigen gewicht. Men kan proberen om potvissen die in ondiep water terechtkomen, terug naar dieper water te leiden, maar een potvis die levend op het strand terechtkomt, is reddeloos verloren.

Foto: Het kadaver van de potvis die in 2004 aanspoelde, bevond zich in verregaande staat van ontbinding (foto: BMM).

Wetenschappelijk onderzoek

In België zijn alle zeezoogdieren, dus ook potvissen, beschermde diersoorten. Een dood zeezoogdier wordt in België steeds onderzocht. Het eerste doel is de vaststelling van de doodsoorzaak. Daarnaast nemen wetenschappers weefselstalen voor onderzoek naar het gehalte aan vervuilende stoffen. Onderzoek van de tanden van een potvis leert ons hoe oud het dier was. Ook de maaginhoud wordt onderzocht. Studies worden in alle Noordzeelanden op eenzelfde manier uitgevoerd, zodat resultaten achteraf vergeleken kunnen worden. De onderzoekers werken ook samen met de dienst DG Leefmilieu die verantwoordelijk is voor het verwijderen van het kadaver van het strand.

Soms worden potvis skeletten geheel of gedeeltelijk bewaard. Het schoonmaken en monteren van de beenderen van een reusachtige potvis is een duur en arbeidsintensief karwei. In het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) in Brussel bevinden zich al enkele potvis skeletten.

Het departement Noordzee van het KBIN (de BMM) houdt een databestand bij van alle strandingen en waarnemingen van zeezoogdieren aan onze kust. Het waarnemen van zeezoogdieren kun je melden via het e-mailadres **dolphin@mumm.ac.be**. Wanneer je een dood zeezoogdier opmerkt, waarschuw je best de lokale politie of brandweer. Zij brengen dan de BMM op de hoogte.

Beheerseenheid Mathematisch Model Noordzee (BMM)
Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen
Gulledelle 100, 1200 Brussel
www.mumm.ac.be
info@mumm.ac.be

